

derdaad zoo gewoon zijn, als de briefschrijvers me doen denken, sta ik er verbaasd van, dat men er niet reeds lang publiciteit aan gaf. Want dan staan we hier voor een wereld van ongerechtigheid, die even schandelijk en gevaarlijk is, als die van het vloeken, van het drankmisbruik en van de onzedelijkheid.

Even gevaarlijk, en gevaarlijker nog; omdat ze zich gemakkelijker schuil houdt, en zich dekt met het etiket van de usance.

Heel de christenheid onderóms, en in de eerste plaats de organisatie van Christelijke Handels- en Kantoorbedienden, moet dan in 't geweer, om tegen deze geestelijke tirannen, deze gewetenloze geldjagers, deze beroepsmoedenaars van eerlijkheid en goede trouw, openlijk den strijd op te nemen. Men zette hun namen op „de zwarte lijst” en geve ze, als protest niet baat, prijs aan de publieke verachting. Dat zal ze misschien niet beter maken, maar wel makker. Wie voor geld liegt en bedriegt en anderen dwingt om het te doen, zal uit vrees voor het verlopen van zijn zaak, voor zulk een maatregel allicht niet ongevoelig zijn.

Maar — al moest dit even van mijn hart — het is m'n taak niet onze Vereeniging van Christelijke Kantoorbedienden van advies te dienen.

k Ga nu de vragen beantwoorden, die me gedaan werden.

De eerste twee van den eersten briefschrijver en die van den tweeden kan ik daarbij samenvatten. Ze komen neer op de vraag, of een christen in ondergeschikte betrekking ooit op den eisch van zijn patroon of superieur, mag doen, wat z'n conscientie wrakkt als zonde voor God.

Ik kan niet denken, dat m'n vragers ook maar een oogenblik in onzekerheid verkeerden over het antwoord, dat ze ontvangen zullen.

Zelf weten ze daarvoor te goed, hoe rusteloos het Woord ons vermaant, te allen tijde en in alles een goede conscientie te bewaren. Hoe het elke zonde, onder alle omstandigheden, veroordeelt en zelfs als zonde brandmerkt wat we doen in weifeling van ons zedelijk oordeel (Rom. 14:23).

In 't algemeen kan de vraag, of we nooit zondigen mogen tegen God, onder christenen, niet in ernst worden gedaan.

Ze werd dan ook alleen gesteld, met het oog op het geval, dat een meerdere van zijn ondergeschikte vergt wat zijn conscientie veroordeelt. Doch hoe weinig het Woord Gods, ook daarin iets laat afdingen op de gehoorzaamheid aan het gebod, zegt ons het klassieke antwoord der Apostelen op den eisch van den Joodschen Raad, dat ze zouden ophouden te spreken in den Naam van Jezus: „Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan den menschen”.

De Joodsche Raad was de wettige, kerkelijke overheid der Apostelen; werd als zoodanig ook door hen niet gewraakt; maar dit verhinderde hen niet tegenover den eisch van het Sanhedrin hun onverbiddelijk „neen” te zetten.

Het antwoord op de eerste vragen kan daarom geen andere zijn dan dit, dat nooit ofte nimmer, een christen doen mag wat tegen het Woord des Heeren is; óók niet, als wie gezag over hem heeft, het vordert. Boven het gezag onzer meederen is het gezag onzes Gods. En het hümme, om het even of ze het erkennen of niet, is hun door God gegeven. Maar daarom is hun recht op gehoorzaamheid dan ook beperkt binnen de grenzen van gehoorzaamheid aan God, en mogen we niet alleen, maar moeten we om Gods wil gehoorzaamheid weigeren, waar het die grenzen overschrijdt.

Nooit kunnen we, in zulk een geval, onze verantwoordelijkheid afwentelen op onzen meerdere. Die meerdere is verantwoordelijk voor wat hij doet; maar wij dragen haar voor wat wij doen, al is het op zijn bevel.

En naar 't vermaan der Schrift: „Hebt geen gemeenschap met de werken der duisternis”, en „trekt geen ander juk aan met de ongelovigen”, blijft die verantwoordelijkheid, ook al bestaat wat wij doen slechts in het helpen uitvoeren van maatregelen, die we kennen als zondig voor God.

„Maar de gevolgen”, zal men zeggen.

Ik wijs deze bedenking niet met een luchtig gehaar af. k Laat haar gelden in al den droeven ernst, die er in spreekt, en k voel mee de beklemming, die haar ingeeft.

Laat me haar daarom rustig in een volgend nummer beantwoorden.

V.

K. F.

## UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

### Ontwerp-Stembusprogram.

V.

In de Eerste Kamer smeedde Prof. Diepenhorst kort geleden een blaam, door „Het Volk” op de financiële politiek van minister Colijn geworpen, heel handig in lof om.

Het sociaal-demokratische dagblad had wat zuur geschreven, dat min. Colijn geen doekjes om zijn bedoelingen windt, maar er recht voor uitkomt.

Prof. Diepenhorst greep dit aan en gaf den minister den naam van Colijn, den oprechte.

Welnu, diezelfde oprechtheid konstateerden we

ook in het A.R. Ontwerp-Stembusprogram, waar het voortgaande bezuiniging en defensie op zijn program bovenaan plaatst.

We prezen die taktiek.

Maar verheelden niet, dat zij ontzettend veel van de propaganda voor de a.s. verkiezingen eischt.

Door de vraag: is dit taktisch, drongen we een andere, welke wij eerst hadden gesteld, n.l. of die beide punten tot de principiële politiek behooren, terug.

Daarop trachten we nu een antwoord te geven. Het raakt hier de kwestie: wat is principiële politiek?

Niemand zal verwachten, dat wij dit ingewikkelde vraagstuk hier terloops eens zullen afhandelen.

Liever blijve dit voor later bewaard, wanneer wij er een afzonderlijke studie aan kunnen wijden.

Doch hier moet er toch iets van gezegd worden.

En dan bestaan er onder ons een paar misvattingen over principiële politiek, welke even onder de oogen gezien dienen te worden.

Vooreerst worden niet zelden politieke beginselen verward met theologische beginselen.

Ons volk is theologisch van aanleg.

Daarin ligt een groote zegen.

Maar ook is hier gevaar niet uitgesloten.

Dit gevaar n.l., dat het alleen dat als beginsel erkend, waarover de theologie zich heeft uitgesproken.

Om een paar voorbeelden te geven.

Het politieke program van de R.-K. Staatspartij, waarbij ook het verbond St. Michael zich aansluit, meldt als no. 1: wetgeving, waardoor de heiligheid van het huwelijk gehandhaafd wordt.

Nu spreekt de theologische ethiek zich zeer breed over het huwelijk uit. Zij ontwikkelt dienaangaande beginselen. Beginselen, welke ook voor het staatsleven gelden. Onze Calvinistische politiek heeft zeer zeker voor de voornaamste beginselen in deze bij onze theologische ethiek in de leer te gaan.

Daar hebt ge — om nog iets te noemen — de Zondagswet. Een echt Christelijke Zondagswet kan niet ontworpen worden zonder dat de opstellers de hulp van de theologische ethiek hebben ingeroepen.

Men leide hieruit nog niets af voor de verhouding van de rechtswetenschap tot de theologie.

Daarover hoop ik bij een andere gelegenheid te schrijven.

Ik koos deze voorbeelden, omdat men het onder ons, maar het mij voorkomt, hiermee vrij wel eens zal zijn.

Niemand zal ontkennen, dat onze politiek het in dit opzicht niet kan stellen zonder de ethiek.

Maar nu zijn er in de politiek niet alleen principia, waarover met de theologie te rade moet worden gegaan, doch ze heeft er ook, waarover de theologie zich niet uitspreekt en uitspreken kan. Ieder terrein heeft zijn speciale beginselen.

We hebben Calvinistische politieke, sociale, aesthetische, juridische, filosofische en nog andere beginselen.

Deze worden niet uitgewerkt door de theologie, maar door hen, die het Calvinisme in zijn diepte en volheid voor alle levenssterren aanvaarden.

En dan onder dit beding, dat geen beginsel op het eene terrein mag strijden tegen dat op een ander terrein.

Want onze Calvinistische wereld- en levensbeschouwing vormt een eenheid.

Tusschen alle beginselen, hoe uiteenlopend ook, moet harmonie bestaan.

En die wordt ook verkregen, wanneer allen uitgaan van Gods Woord, gelijk dat speciaal door het Calvinisme geëerbiedigd wordt.

Een waar beginsel moet uit dat Woord rechtstreeks voortvloeien.

Evenwel... er is nog een bedenking.

Bezuiniging en defensie worden door iedere politieke partij, welke zorg draagt voor ons nationaal voortbestaan, gehuldigd. Daar steekt toch niets specifiek Calvinistisch of anti-revolutionairs in.

Uit dit bezwaar, dat zeker door menigen wordt geopperd, spreekt een bedenkelijke inperking der beginselen. Volgens deze beschouwing zouden alleen achter die daden, waarin we ons uiterlijk van anderen onderscheiden, beginselen werken.

We gaan nu voorbij, hoe men, door zoo te redeneeren, de algemeene genade Gods veronachtzaamt.

Liever pogen we de ongerijmdheid ervan aan te toonen.

Alle menschen eten om in het leven te blijven. Naar het uiterlijke eet een Calvinist niet anders dan een atheïst.

Toch zal een Calvinist innerlijk anders aan tafel zitten dan zijn tegenstander. Tenminste als hij bewust Calvinist is en oprecht leeft voor zijn God.

Dan zal hij in praktijk trachten te brengen het apostolische woord: hetzij dat gij eet, hetzij dat gij iets anders doet, doet het al ter eere Gods.

Het is het beginsel, waardoor vooral het spreekwoord waar wordt: wanneer twee hetzelfde doen, doen ze nog niet hetzelfde.

Dat geldt ook in de politiek.

Wanneer andere partijen uiterlijk hetzelfde nagen als wij, doen ze nog niet hetzelfde.

Wanneer zij bezuiniging en defensie voorstaan, dan laten zij zich drijven door het nuttigheidsdoel en daardoor alleen.

Maar de Calvinist zal het ondernemen, omdat God het wil.

Zoodra hij eenig politiek punt vaststaat, dat God het wil, is het principieel geworden.

En of God het wil, daarover beslist het Woord van God.

Hoe staat het nu ten deze met de beide bedoelde punten?

Inzake het principiële van de defensie geeft het Ontwerp-Stembusprogram een uitvoerige toelichting.

Hier volge de kwintessens:

Daarentegen scheen het volstrekt noodig om zich duidelijk en met nadruk uit te spreken ten opzichte van den onze volkskracht neerdrukkenden geest, die van daadwerkelijke handhaving van ons volksbestaan afziet en van weerloosheid voor ons volk heel verwacht.

Naar de vaste overtuiging van het Centraal Comité gaat die geest in tegen hetgeen de Heilige Schrift ons leert aangaande Gods leiding met de volken. Hij riep de volken in het aanzijn: Hij stelde hunne landpalen vast (Deutr. XXXII:8). Hij gaf elk volk zijn eigenaardigheid en zijn eigen roeping, zijn eigen taak in de historie der menscheit. Te dien opzichte bestaat geen onderscheid tusschen kleine en groote volken, ja relatief hebben de kleine volken meer dan de groote bijgedragen tot den schat der geestelijke goederen, welke God de menscheit heeft toebedeeld.

Het is dus miskenning van de roeping en van het bestuur Gods, als een volk door weerloosheid zijn bestaan wil opgeven en in lijdelijkheid zich wil voegen onder de heerschappij van anderen. Het is een wegwerpen van den zegen en van het recht, die God in het eigen nationaal bestaan heeft geschonken. Handhaving van dat bestaan met alle ten dienste staande middelen is de Christenplicht, waarvoor wij in gehoorzaamheid aan Gods gebod opkomen.

Tot die handhaving is allereerst noodig het kwaken, verzorgen, ontwikkelen van de geestelijke goederen, die wij van God ontvingen. Hoe vreemd het moge klinken in een wereld, die naar geld en goed, naar eer en macht, naar genot en lust jaagt — wij aanvaarden ootmoedig en van harte des Heeren Woord: „Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid en al deze dingen zullen U worden toegeworpen”. Het geestelijke gaat ook nu voor ons voorop. Met name in dezen zin, dat wij met klem weensland willen bieden aan elke poging tot loswrikking van de Christelijke grondslagen van ons volksleven, en dat wij met kracht willen inwerken op de zedelijke grondovertuiging van ons volk, opdat daarin de eerbied voor 's Heeren Woord en Wet overheersche.

Nietwaar, hierin beluistert men nadrukkelijk de overtuiging: God wil het. En even nadrukkelijk wordt hier een beroep gedaan op de Schrift.

Een volgend maal over de Bezuiniging.

Ik mag wel verzoeken uit het bovenstaande nog geenerlei conclusies te trekken.

Ze mochten eens voorbarig zijn.

### Artikel 123.

Uit Indië komt het bericht, dat de Volksraad de voorgestelde wijziging op artikel 123 van het Regeeringsreglement heeft verworpen.

Dit artikel bepaalt:

De Christen-leeraars, priesters en zendelingen moeten voorzien zijn van eene door of namens den Gouverneur-Generaal te verleenen bijzondere toelating om hun dienstwerk in eenig bepaald gedeelte van Nederlandsch-Indië te mogen verrichten. Wanneer de toelating schadelijk wordt bevonden of de voorwaarden daarvan niet nageleefd, kan zij door den Gouverneur-Generaal worden ingetrokken.

Steeds was dit artikel den anti-revolutionairen een ergernis.

De vrijheid der Zending werd erdoor aan banden gelegd.

De kerk werd op deze wijze aan den Staat onderworpen.

Natuurlijk behoort dit verkeerde beginsel uit het reglement te verdwijnen.

Maar in de praktijk was aan dit artikel toch een voordeel verbonden.

Een regeering, die de Zending wel gezind was, wist hierdoor onedele „concurrentie” te voorkomen.

Laten we het kind maar bij den naam noemen. Rome heeft de afkeurenswaardige gewoonte, om als een andere Zending een terrein bearbeit en daar eerstelingen inzamelt, zich ook in die streek te nestelen.

Meer dan één Zendingman, niet alleen hier, maar ook in Amerika, verklaarde mij, dat wie in de Zending arbeid, vanzelf anti-papist wordt.

Rome stapt graag in een opgemaakt bed. Zij maakt den overgang tot het christendom veel gemakkelijker dan eenige andere Zending.

Daarom is het de puzzle, hoe art. 123 kan verdwijnen en toch deze concurrentie kan worden voorkomen.

De voorgeslagen wijziging loste deze puzzle niet op.

Zij was van dezen inhoud:

Voor gewesten of gedeelten van gewesten waar de verzekering van de openbare orde dit vereischt, kan bij ordonnantie worden bepaald, dat Christengodsdienstleeraars, priesters en zendelingen voor de uitoefening van hunne werkzaamheid als zoodanig voorzien moeten zijn van eene door of namens

den G.  
toelatin.  
De  
vorige  
jaren v  
eerste  
de uitv  
ordonna  
Op zich  
Niet vo  
zijn, werl  
van toelat  
gewesten  
de Zending  
In het  
toelating  
Toch  
van de  
digen.  
Daar ku  
niet geneg  
Het zou  
van den l  
Doch ho  
zing kun  
dat ze ve  
Ze was  
En of es  
gebied bij  
de vraag.  
— Financi  
In Den  
geopend ve  
Daarin v  
Egyptische  
Von Bissin  
Utrecht.  
Ook de  
ter zelf we  
Deze, de  
minister De  
cier en als  
Deze lof  
Het is ja  
kan worde  
In dit op  
strekken.  
Daar zijn  
de orde v  
Zeker, d  
zulk een w  
Lamsingh  
de gave to  
Ook trak  
door dikwi  
Zij laten  
Maar er  
terugtrekke  
De aande  
hier wel w  
van onder  
Het mag  
dat legaten  
langer hoe  
Onze Vri  
en meerder  
— Paskwil.  
Bij de b  
dat de le  
zegge twee  
Wordt ze  
Zeker, h  
Maar ve  
hoor? Hij  
juist aan  
En zulke  
zaamheden.  
Zelfs bij  
de hoogste  
Het schij  
valt.  
Maar leg  
neer?  
Als het  
men den l  
woord moe  
kunnen zij  
En de s  
frisch zijn.  
maal pask  
die nu in  
overtroffen.  
Laten an  
het radio  
plaats een  
de Kamerle  
taam luiste  
de Handeli  
Moet er  
ze opbellen  
't is wan  
rupties van  
En ook j  
telijk-histori  
adres van  
is het gew  
kelen de